

УДК 327 (477): (4-11)

А. Г. Задорожня

здобувач

кафедра міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова

к. 32, Французький бул. 24/26, м. Одеса, 65026, Україна

Alizador@mail.ru

УКРАЇНА І КРАЇНИ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена питанню розвитку співробітництва України з державами Східної Європи, оскільки характер відносин між ними впливає на подальшу інтеграцію української держави до Європейського Союзу. Автор акцентує увагу на політичному аспекті двосторонньої співпраці.

Ключові слова: Україна, Східна Європа, двосторонні відносини, зовнішня політика.

У зв'язку з глибокими перетвореннями в період 90-х рр. минулого століття особливого звучання набуло питання місця і ролі України в геополітичному трансформаційному просторі східноєвропейської частини континенту. Тема відбудови двостороннього співробітництва незалежної України з державами регіону стала особливо актуальною після розширення ЄС.

Зроблений аналіз наукових досліджень дає підстави робити висновки, що взаємовідносини, які зав'язувалися між країнами в зазначений період, висвітлювалися фрагментарно та в контексті інтеграційних процесів. Двосторонні відносини і напрямки співпраці стали темою дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених (О. Брусиловської, Д. Горуна, Е. Лисицина, М. Сороки, А. Ерлінджера, Д. Катроскі, Д. Крала та ін.), а І. Коваль в своїй роботі при аналізі співробітництва дав справедливую оцінку діяльності української влади після зміни геополітичної ситуації в регіоні Східної Європи (СЄ). Важливими джерелами інформації визнані офіційні заяви державних діячів та міжнародні договори. Основні погляди на українську зовнішню політику, завдання, принципи визначалися в концептуальному документі "Основні напрямки зовнішньої політики України" (1993 р.).

В процесі дослідження автор ставила перед собою мету розглянути еволюцію двосторонніх відносин між країнами з часу, коли східноєвропейські країни обрали демократичний шлях розвитку, а Україна здобула незалежність, до змін 2004 року в Європі. Відповідно, основні завдання стосувалися виявлення ролі країн східноєвропейського регіону у зовнішньополітичній діяльності України та впливу їхньої співпраці на формування позитивного іміджу держави на світовій арені.

Закладання підвалин українського правового поля в сфері зовнішньої політики починалося з формування власної системи орієнтирів на основі принципів міжнародного права, Статуту ООН та низки міжнародно-правових актів. У перший період співробітництва між Україною і східноєвро-

пейськими державами відносини оформлялися на основі добросусідства й співробітництва (спочатку підписувалися договори з країнами Центрально-Східної Європи (учасниками Вишеградської групи), а вже потім з менш розвинутими країнами Південно-Східної Європи). Територіальні суперечки гальмували переговорний процес з Румунією, однак прагнення румунської сторони стати повноправним учасником інтеграційних процесів змушувало країну активізувати свої дії по підготовці Договору про дружбу, добросусідство й співробітництво. Він був підписаний лише у 1997 році.

Характерною для налагодження партнерських відносин з країнами Східної Європи стала їх класифікація: прикордонні держави — Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія; географічно близькі — Болгарія, Чехія, Албанія; зона особливої конфліктності — країни колишньої Югославії. Згідно з принципом регіоналізації співробітництво будувалося по лінії Україна — Центрально-Східна Європа, а також у рамках Чорноморського регіону.

Перший етап зовнішньополітичної діяльності України був малопродуктивним з ряду причин. Однією з них вважається помилка адміністрації Л. Кравчука — віддавати пріоритети Західній Європі та США [1; 169]. Схоже, Україна не усвідомлювала, що апріорі потрапляла, як і решта держав молодих демократій пострадянського розвитку, до “сірої зони” американських національних інтересів, але з запізненням зрозуміла істину, що “варто сподіватися на власні сили, а стратегічних партнерів потрібно шукати, принаймні, не за океаном” [2; 34].

Провідним країнам президент прагнув довести свою незалежність та самостійність у здійсненні зовнішньої політики: “До останнього часу на Заході сприймали Україну як частину Росії... Дуже важливо, щоб Захід виправив своє помилкове розуміння ситуації і сприйняв Україну як державу, наприклад, як Польщу, або Угорщину...” [3; 2]. На думку наступного президента Л. Кучми, для того щоб увійти до міжнародної співдружності, Україні важливо збільшити капіталовкладення в українську економіку для виходу вітчизняних товарів на ринки інших держав.

Важливою подією в низці взаємних візитів став приїзд керівника держави Л. Кравчука до Польщі (25–26 червня 1996 р.). Політичним підсумком була обоюдно констатація виходу україно-польських відносин на рівень “стратегічного партнерства”, яке можливе лише між тими державами, національні інтереси яких збігаються повністю, або частково, хоча б в одній сфері функціонування держави. В 1998 р. президенти Л. Кучма та П. Стоянов заявили, що обидві країни визнані “стратегічними партнерами”, при цьому стратегічні цілі обох держав — вступ до європейських структур. Згодом чеський прем’єр М. Тополанек назвав Україну стратегічним партнером Чехії. Обидві країни розглядали один одного як важливих та відносно безпроблемних партнерів на міжнародній арені при взаємодії в таких питаннях, як європейська безпека та регіональне співробітництво.

Слід зауважити, що в новий період розвитку зовнішньої політики України особливої популярності серед країн Вишеградської групи отримала так звана “варшавська” стратегія, яка передбачала інтенсифікацію дво-

стороннього співробітництва з Україною та підтримку її в інтеграційних процесах, хоча деякі спеціалісти вважали, що приєднання держави до ЄС негативно впливатиме на діяльність країн нової Європи в Союзі [4].

Досягнення першого періоду незалежності характеризувалися оформленням договірно-правових відносин, визначенням пріоритетів зовнішньої політики, нарощуванням довіри. Більшість східноєвропейських країн, а в першу чергу Угорщина, Польща, були зацікавлені у зміцненні авторитету України на міжнародній арені, особливо у справі посередництва при зближенні Росії з Німеччиною та захисті інтересів національної меншості. Пізніше відносини двостороннього характеру набули формату “Україна — Європейський Союз — Східна Європа”.

Негативним фактором слід назвати вибір “стратегічними партнерами” великої кількості держав: проголошення такими Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини на рівні з найвіддаленішими країнами світу позбавляло це поняття справжнього змісту. З іншого боку, перегляду та доповнень потребували основні напрямки зовнішньої політики України, серед яких пріоритетом двостороннього співробітництва зі східноєвропейськими державами визначена Польща. Партнерство з іншими державами узагальнено словом “країни-сусіди”. Про держави регіону, з якими Україна не межує, не йшлося взагалі, хоч вони й здатні зайняти важливе місце у реалізації євроінтеграційних прагнень України.

З поповненням ЄС новими членами зі Східної Європи характер двосторонніх відносин здатен змінюватися та потребує подальшого детального їх розгляду через призму загальноєвропейських процесів.

Література

1. Коваль И. Последняя битва “Холодной войны”: восточноевропейская политика сверхгосударств в концепциях зарубежной политологии (80-е — нач. 90-х гг.): [монография] / И. Н. Коваль. — Одесса: Астропринт, 1999. — 224 с.
2. Канцелярук Б. Молоді демократії в парадигмальних політичних дифузіїх Вашингтона / Борис Канцелярук // Дослідження світової політики: зб. праць вчених. — К.: ІСЕМВ НАНУ, 2002. — Вип. 20. — С. 28-35.
3. Повернення назад означало б повний крах: інтерв'ю президента України Л. Кравчука іспанській газеті “Ла Вангардіа” // Голос України. — 1992. — 2 грудня. — С. 2.
4. Руснак У. Вышеградское прошлое и будущее: факты и идеи: [Центрально-Европейский ежегодник] / У. Руснак. — М.: 2003. — С. 105–116.

А. Г. Задорожня

Кафедра международных отношений ОНУ имени И. И. Мечникова
к. 32, Французский бул. 24/26, г. Одесса, 65058, Украина

УКРАИНА И СТРАНЫ ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ: СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ

Резюме

Статья посвящена вопросу сотрудничества Украины со странами Восточной Европы, поскольку характер их отношений способен влиять на дальнейшую интеграцию украинского государства в Европейский Союз. Автор акцентирует внимание на политическом аспекте двусторонних отношений.

Ключевые слова: Украина, Восточная Европа, двусторонние отношения, внешняя политика.

A. G. Zadorozhnia

Department of International Relations, Odessa National University,
k. 32, French Bul., 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

UKRAINE AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES: BUILDING UP, DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL RELATIONS

Summary

The article is dedicated to the question of development of relations between Ukraine and Eastern European countries because the character of this communications can influence on further Integration of Ukraine to the European Union. An author accents attention on the political aspect of bilateral cooperation.

Key words: Ukraine, Eastern Europe, bilateral relations, foreign policy.